

**KOSTIANTYN YELEVA, AN OUTSTANDING ARTIST AND TEACHER:
AN INTRODUCTORY WORD***Oleksandr Lopukhov*

Annotation. The article discusses the creative and teaching methods for the Drawing course, used by K.M. Yelava, Professor, Kyiv, Institute of Fine Arts, with 24 pieces of artistic graphics considered in details.

Key words: drawing, sketching, landscape, sketches, figures, head drawing and drawing from nature.

УДК 741:378.001.2

Віктор Сухенко*доцент кафедри рисунка НАОМА***Рисунок у вищій художній школі
в контексті сучасних вимог**

Витяг з доповіді на II Всеукраїнській науково-практичній конференції “Становлення образотворчого мистецтва в сучасному соціокультурному просторі”, що відбулася на базі Луганського державного інституту культури і мистецтв (кафедра образотворчого мистецтва) з 24 по 25 квітня 2008 року.

Анотація. У публікації проведено узагальнений науковий аналіз теоретичних і методичних досліджень в галузі викладання провідної дисципліни “Рисунок” в мистецьких навчальних закладах. Виявлені тенденції розвитку у процесі навчання академічному рисунку в сучасних умовах у вищих художніх закладах України (на прикладі НАОМА), і наголошується на актуальності пошуків перспективних шляхів у навчальному процесі.

Ключові слова: художня освіта, рисунок, методи викладання.

Ми живемо у XXI столітті — столітті, яке принесло вибух інформаційних технологій, всезагальної комп’ютеризації та глобалізації. Усі ці виклики часу стосуються України і безпосередньо національної системи вищої освіти, що стоїть перед новими вимогами до навчального процесу. Ці вимоги викликані, зокрема, і інтеграційними процесами, які передбачають введення європейських норм та стандартів. Намагаючись це зробити, наша держава здійснює в галузі освіти педагогічний експеримент по впровадженню кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Дана система є однією з умов входження національної системи освіти до загального європейського простору і відповідає вимогам Болонської декларації. Художня освіта — це досить особлива галузь освіти,

і тому чимало вимог Болонської декларації важко виконати, не понизивши при цьому якість фахової підготовки майбутніх художників. Наприклад, у художньому вузі можлива лише класична форма навчання — стаціонар, але неможливі такі нові, як навчання за індивідуальним графіком, екстернат, дистанційне навчання. Вони не прийнятні за своєю суттю. Натомість такі, як індивідуальний підхід у навчанні, самостійна робота студентів, поділ семестрових навчальних програм на теми і блоки (модулі), поточний контроль, були завжди.

Рисунок, як предмет навчання, є головною профілюючою дисципліною у вищих навчальних закладах культури та мистецтв, які спеціалізуються на підготовці живописців, графіків, скульпторів, архітекторів, дизайнерів, художників театру, художників декоративного мистецтва, усіх цих спеціалістів, котрим необхідна образотворча грамота.

Слід наголосити на дуже важливій особливості навчального рисунка. В той час, як в багатьох галузях освіти — технічній, економічній, медичній, аграрній і т. п. — спостерігається взаємозв'язок навчального процесу з досягненнями людства в техніці та науці — у мистецькому навчанні майже все залишилось так, як було і сто, і двісті років, і багато віків тому назад. Маються на увазі інструменти художника і матеріали, а не його світогляд, тобто технічний бік залишився незмінним. Як були пензлики, вугіль чи вохра (земляні пігменти) в епоху палеоліту, так і в наші дні вони залишилися головними інструментами художника і рисувальника. Так, у художніх вузах є комп'ютерні класи, де навчаються архітектори та дизайнери, комп'ютери значно полегшили і прискорили їм пошуки вирішення навчальних завдань. Натомість технічний бік навчання рисунка, залишився незмінним — це олівець, пензлик, перо та інші традиційні рисувальні засоби. Правда, дехто з “передових” митців використовує комп'ютер у своїй творчості, але навчитись малювати за його допомогою неможливо, оскільки, навчаючись рисунку, потрібно мати реальний, а не віртуальний контакт з природою. При цьому, окрім об'ємного бачення, задіяні ще й різні психоемоційні компоненти людської свідомості.

Постає питання, чому процес навчання рисунку такий архаїчний? Пояснення криється в самому терміні “рисунок”. Зазвичай вважають, що слово рисунок виникло від слова “риси” — риска, штрих. Рисунок — це зображення, що виконується від руки за допомогою графічних засобів: контурною лінією, тоном, штрихом. Сама рукотворність і є найбільшою цінністю мистецтва рисунка, котрий з XV ст., з часу епохи Відродження став самостійним видом мистецтва і предметом колекціонування. Таким рисунок залишається і в наш час.

Сенс художньої освіти полягає в засвоєнні майстерності рисунка, котрий є основою всіх пластичних мистецтв — від архітектури до живопису. Оволодіти майстерністю рисунка означає засвоїти методи малювання, поставити око, натренувати руку, щоб досконалим володіти рисувальною технікою. Також засвоїти різні матеріали для рисунка, здобути знання з пластичної анатомії та лінійної перспективи. Саме цього набувають за

роки навчання в художньої школі чи студії, училищі чи коледжі. А вже у вузі — академії, інституті — відбувається удосконалення і накопичується творчий потенціал.

Мета художньої освіти — виховати майбутнього майстра. Методика досягнення цієї мети була відпрацьована багатовіковою практикою різних країн. У XVI ст. італійські брати Карраччі заснували Болонську академію мистецтв і заклали фундамент академічного навчання рисунку. На першому етапі учні її копіювали “оригінали” — автентичні рисунки видатних майстрів, потім вчилися передавати об’ємну форму, малюючи гіпсові зліпки з античних скульптур, і тільки на третьому етапі починали малювати живу натуру. Така система протрималась до XIX ст. у багатьох академіях мистецтв Європи. Далі відбулася модифікація цієї системи у бік збільшення часу малювання з натури. Змінювалася також і концепція навчання: з часом постулат “роби, як я” замінили іншим — “роби, як вони”. У наші дні він перетворився в “роби, як потрібно” тому, що недостатньо мати вірне око — потрібно ще й розуміти форму, котру зображаєш.

Викладання рисунка в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури базується на кращих традиціях європейської та російської академічної школи, але використовує також і українські здобутки в галузі мистецтва. Навчальний процес побудовано на класичних основах академічної школи, які збагачує найновішими світовими досягненнями. Без цього не може бути досконалої власної національної художньої школи.

Один із засобів грамотного навчання рисунку — це застосування довготривалого малювання з натури. Довготривалий рисунок з глибоким фундаментальним вивченням натури є головною формою навчання образотворчому мистецтву. Багаточасове малювання з нерухомої моделі по 30–40 годин привчає студентів до уважного аналізу та детального студювання натури. Навчальні програми з рисунка передбачають поступове ускладнення завдань від курсу до курсу. Сучасні програми мають деякі відмінності від програм минулих років. Зміни відбулися і в академічних постановках, їх стало більше і їх поділили за складністю по курсах. Так, на I курсі рисують голову людини (гіпсову також), на II — торс, на III — постать, на IV і V — фігуру в ракурсі та складному русі. Фігуру людини зазвичай малюють оголеною. Натуралізм і фотографічність, що домінували в 50-ті роки, поступово витіснені. Поряд з основним академічним рисунком впроваджені короткотермінові начерки і замальовки різноманітними матеріалами, як у майстерні, так і за її межами. Це дозволяє не втрачати зв’язку з життям та оточуючим середовищем і можливість експериментування з матеріалами і техніками рисунка.

Академічний рисунок — головний вид навчального натурального рисунка. Одна з його особливостей — специфічний вибір натури, котру студент вже знає теоретично (закони пластичної анатомії та лінійної перспективи). Найбільш вивченими елементами натури завжди були

понад усе голова і фігура людини, попередньо ретельно вивчені з натури і за творами художників минулих епох. Це перша особливість. Друга особливість академічного рисунка — зображення природи, що не входить до будь-якого контексту життя.

Як відомо, мистецтво розвивається за принципом “заперечення — заперечення”, але художня освіта не може бути об’єктом для експериментів. Увесь процес навчання повинен відбуватись у руслі реалістичної академічної школи. Школа мусить бути дещо консервативною (в хорошому сенсі), побудованою на глибоких традиціях, і водночас відсівати непотрібні нашарування на шляху розвитку. Всупереч усім розмовам за прогресивний авангард на виставках і реакційний академізм навчальних програм в академії, потрібно безперечно зазначити, що художня школа, за образним висловленням ректора НАОМА академіка А. В. Чебикіна, “начало всех начал”. В одному із своїх інтерв’ю він сказав: “На всіх історичних етапах школа була містком між минулим і майбутнім мистецтва, передавала естафету майстерності з рук в руки. Наша школа тим і цінна, що вона реалістична і тому вона сьогодні конкурентноздатна на світовому рівні. Не випадково представники багатьох країн їдуть до нас, щоб отримати ремесло художника”.

Природно, що вищий художній заклад існує не в ізоляції. Тож неможливо залишитись незайманим “острівком цілини” у цьому мобільному і непередбачуваному світі. Академічна школа також підпала під вплив віянь часу, капризів художньої моди, впливів різних течій і стилів. Розуміння цього впливу на навчальний академічний рисунок, зміни підходів до специфіки навчального рисунка і методів його викладання допоможе у становленні художника і його особистості. До того ж, зрозуміло, що без вдосконалення змісту та форми навчальної діяльності студента в процесі психолого-педагогічної підготовки неможливо забезпечити формування тих фахових якостей, що стануть необхідними і достатніми для ефективної діяльності майбутнього художника.

Академічна школа рисунка — спадкоємиця кращих досягнень світової художньої культури минулого, а сучасному художнику-педагогу потрібно знати і вміло використовувати найбільш ефективні, прогресивні методи навчання, додаючи своє, новаторське. Ігнорування досягнень митців минулого призведе до знищення школи, до профанації мистецтва.

Слід також пам’ятати про аспекти зародження української художньої освіти і методів викладання рисунка, вплив іноземного мистецтва та існування виключно національних рис в образотворчому мистецтві. Дуже важливо звернути увагу на те, що українська рисувальна школа оригінальна, самобутня і заслуговує світового визнання.

1. *Чебикін А.* Наша Академія сьогодні. Відповіді на освітню анкету // Українська академія мистецтва: Дослідницькі та науково-методичні праці. — 2006. — Вип. 13. — С. 300–304.
2. *Белічко Ю.* Фахові засади академії // Українська академія мистецтва: Дослідницькі та науково-методичні праці. — 2006. — Вип. 13. — С. 305.

3. Мороз І. В. Педагогічні умови запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. — К.: “Освітня Україна”, 2005.
4. Сухенко В. О. Рисунок. — К.: “BONA MENTE”, 2004.

THE DRAWING IN HIGH ART SCHOOL IN THE CONTEXT OF CURRENT

Victor Sukhenko

Annotation. Generalized scientific analysis of the theoretical and methodical researches in the field of teaching of key discipline “Drawing” in art educational institutions is dissected in this publication. The tendencies of the development in the teaching academic drawing in present-day conditions in Fine Arts High Schools in Ukraine (by giving example the National Academy of Fine Arts and Architecture) are revealed. The topicality in the search for promising ways in the process of studying is noted.

Key words: art education, drawing, methods of teaching.

УДК 7.072:[378:7](477-25)

Тетяна Тимченко

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА

Особливості викладання основ експертизи та атрибуції студентам-реставраторам НАОМА

Анотація. У статті представлено погляд на реставрацію як своєрідний спосіб пізнання культурної спадщини, викладено тематику лекційних та практичних занять, принципи виховання у студентів-реставраторів наукового підходу до вивчення пам’яток живопису.

Ключові слова: експертиза, атрибуція, реставрація, пам’ятка мистецтва, іконографія, стилізація.

Реставрацію творів мистецтва традиційно вважають способом збереження культурної спадщини. З іншого боку, протягом останніх ста років стала очевидною ще одна специфічна особливість реставрації. Йдеться про можливість здобуття унікальних відомостей про пам’ятку — її історію (сліди, залишені різними історичними епохами), технологію та техніку створення. Ці відомості, що закодовані у фізичній структурі пам’ятки мистецтва, зокрема у творі живопису, можуть за певних умов відкритися уважному аналітикові.

Основним приводом реставрації є, як правило, бажання призупинити руйнівні процеси у мистецькому творі та забезпечити його збереженість